

ERIK ZIARCZYK, DEN HAAG

Het Westen pakt de zaken in Syrië verkeerd aan, zegt Nikolaos van Dam. 'Ik mis het directe contact. Wie invloed wil hebben, moet praten, zoals de Russen doen.' De Nederlandse oud-diplomaat is een van 's werelds grootste Syrië-experts. Maar zijn blik reikt verder, na een diplomatieke loopbaan waarbij hij vooral in de moslimwereld werkte. Over de Arabische Lente is hij voorzichtig. 'Het resultaat verdient zeker geen schoonheidsprijs.'

Het is mij niet duidelijk waarom het Westen weigert te praten met het regime in Syrië. Communicatie is het sleutelwoord om het bloedvergieten te stoppen. Praat dan ook, zelfs met een boeman als president Assad.' De Nederlandse oud-diplomaat Nikolaos van Dam - roepnaam Koos - heeft geen goed woord over voor de westerse aanpak in Syrië. 'Nu is het van: ik praat pas met je als je doet wat ik zeg. Maar zo werkt het natuurlijk niet.'

De 66-jarige Van Dam geldt als een van 's werelds belangrijkste Syrië-experts. Van zijn standaardwerk 'The Struggle for Power in Syria' verscheen vorig jaar nog een vierde editie. Bovendien heeft Van Dam ervaring zat. Liefst 36 jaar lang diende hij - arabist van opleiding - in de Nederlandse diplomatie, waarvan 22 jaar als ambassadeur. En een groot deel daarvan was hij aan de slag in de moslimwereld.

'Syrië staat op een tweesprong. Ofwel komen er hervormingen onder het huidige regime, ofwel glijdt het land af naar een burgeroorlog. Om daar invloed op te hebben, moet je dus praten. Maar door een dialoog te weigeren, hebben de Europese Unie en de Verenigde Staten zichzelf de pas afgesneden. Als je alleen maar per brief of publieke verklaring communiceert, schiet het niet op.'

Het Westen heeft gekozen voor sancties. Kan dat iets uithalen?

Nikolaos van Dam: 'Ik begrijp wel dat ze die sancties opleggen, al vrees ik dat die niet het gewenste resultaat opleveren. Als je greep op de situatie wilt krijgen, mag je het directe contact niet afbreken. Alleen straffen uitdelen helpt niet.'

Rusland stelde zijn veto tegen een VN-resolutie om de kanalen open te houden.

Van Dam: 'De Russen vonden het te vroeg om over die resolutie te stemmen. Zij waren van plan deze week nog eens met Assad te gaan praten. Bovendien hadden ze problemen met de resolutie. Daarin was sprake van het aftreden van de president. Alles wat naar 'regime change' ruikt, is verdacht voor Moskou.'

Speelde de ervaring in Libië, waar Rusland wel instemde met een interventie, een rol?

Van Dam: 'Oh ja. Rusland heeft in Libië gezien hoe ruim de VN-resolutie werd geïnterpreteerd en opgerekt. Die no-flyzone waarvan eerst sprake was, bracht uiteindelijk een regimewisseling met zich mee dankzij de militaire hulp van de NAVO. De Russen vinden ook dat de VN niet alleen het geweld door het regime moet veroordelen. Ook de andere kant gebruikt geweld.'

De Arabische vrienden kwamen met een vredesplan aanzetten, maar dat bleef dode letter?

Van Dam: 'Ik denk dat Assad zeker onder de indruk was van de Arabische druk. De Arabische Liga stuurde waarnemers naar Syrië, maar die konden natuurlijk het geweld niet stoppen. Ze gaven de buitenwereld een eerste rechtstreekse blik op wat er gaande was in Syrië. Het vredesplan mislukte uiteindelijk omdat de Arabische Liga het vertrek eiste van Assad. Die gaat daar niet op in, want dat betekent hoogstwaarschijnlijk zijn einde, ook fysiek. En stel dan nog dat hij opstapt. Wat hou je dan over? Een interim-president die nauwelijks macht heeft, nog minder dan de huidige president?'

Zegt u nu dat Bashar al-Assad niet de almachtige dictator is zoals hij vaak wordt afgeschilderd?

'Niemand in Syrië wil een burgeroorlog. Volgens mij levert die alleen maar verliezers op', zegt voormalig diplomaat Nikolaos van Dam.

© BELGA

'Alleen straffen uitdelen helpt niet'

Topexpert **NIKOLAOS VAN DAM** pleit voor dialoog met regime in Syrië

Een kapotgeschoten boek als aandenken aan de Israëlische invasie van Libanon in 1982.

lijk wil, gaat het er gewoon met grof geweld overheen.'

Samengevat: het Westen loopt te hard van stapel?

Van Dam: 'De meeste westerse landen denken in termen van rechtvaardigheid. Terecht, want in Syrië gebeuren vreselijke dingen. Maar ze moeten ook eens nadenken over hoe ze het willen oplossen. Dat gebeurt onvoldoende.'

AYATOLLAH KHOMEINI

Als diplomaat was Van Dam haast een kwarteeuw aan het werk in moslimlanden, met posten in Irak, Libië, Libanon, Egypte, Turkije en Indonesië. Maar Syrië was daar niet bij. Van Dam: 'In het begin van mijn loopbaan wou ik graag naar Damascus, maar de personeelsdienst vond dat ik te weinig diplomatieke ervaring had. En later is het er spijtig genoeg niet meer van gekomen. Al had ik me geen moeiere carrière kunnen wensen.'

U maakte dan ook heel wat mee. Bijvoorbeeld in Irak, waar u van 1988 tot 1991 ambassadeur was.

Van Dam: 'Ja, van het einde van de Iraans-Iraakse oorlog tot na de Iraakse invasie van Koeweit. Toen ik in Bagdad arriveerde, was Irak nog een bondgenoot van het Westen. Iran was de boeman en de islamitische revolutie van ayatollah Khomeini gold toen als het grote gevaar.'

En nu is Iran opnieuw de boeman, met zijn nucleaire programma.

Van Dam: 'Ik heb geen idee of Iran werkt aan een kernwapen. Er zijn geen bewijzen. Het lijkt nogal eenvoudig: de Iraniërs hoeven alleen die inspecties van hun nucleaire installaties toe te laten. Maar ik geef toe dat het bijzonder moeilijk praten is met hen.'

Waarom doen ze zo koppig?

Van Dam: 'Wantrouwen. Ze vrezen dat de VN-inspecteurs de gegevens door-

Van Dam: 'Hij is dat zeker niet. Het regime van Bashar al-Assad is anders van aard dan dat van zijn vader Hafez. Die had de macht verworven door zijn rivalen een voor een uit te schakelen. Assad junior heeft de macht gewoon geërfd. Zijn dictatuur is eigenlijk een symbiose tussen de president en zijn leger en veiligheidsdiensten.'

Hoe groot is de kans op een militaire coup?

Van Dam: 'Het grootste gevaar voor de president komt van binnenuit. Er zijn hoogstwaarschijnlijk allerlei legerofficieren die het hartgrondig oneens zijn met het bloedvergieten door het regime. Maar het is niet zo simpel om de macht te grijpen. Vroeger volstond het om de leiders van enkele bataljons aan je zijde te krijgen om de macht te grijpen. Maar het Assad-regime heeft daarvan geleerd en heeft overal op strategische plaatsen vertrouwelingen geplaatst.'

Het regime steunt op de alevieten, een sjiitische minderheid. Bemoedigt dat een vredesoplossing?

Van Dam: 'Vast en zeker. Vroeger waren de alevieten de underdogs, een gediscrimineerde minderheid die vooral de laagste baantjes kreeg toegeschoven. Toen Assads Baathpartij in 1963 de macht greep, kregen de alevieten de overhand. Ze draaiden de rollen om en hebben sedertdien de soennitische meerderheid overheerst die hen zo lang had vernederd.'

IMMENSE LIEFDE

Syrië ligt Van Dam na aan het hart. Het was het eerste Arabische land dat hij bezocht, in 1964. En het was het land waar zijn immense liefde voor de Arabische wereld wortel schoot. 'Men zegt altijd dat de eerste indrukken de beste zijn. Voor mij waren die heel positief omdat ik zo ontzettend gastvrij ontvangen werd. Aan de grenspost was ik bijvoorbeeld

mijn portefeuille verloren. Nou, daar kwam iemand om die terug te brengen. Ik heb me vaak afgevraagd hoe ik gereageerd zou hebben als ik al mijn geld en papieren was kwijtgeraakt.'

Hebt u nog contact met vrienden en kennissen in Syrië?

Van Dam: 'Jazeker. We horen elkaar vooral via Facebook en dergelijke. Telefoneren ligt wat moeilijker omdat je gegarandeerd wordt afgeluisterd.'

Hoe ver staan we van een burgeroorlog?

Van Dam: 'Niemand wil een burgeroorlog. De Syriërs hebben in de buurlanden Irak en Libanon gezien waar een explosie van sektarische spanningen toe

BIO NIKOLAOS VAN DAM

- › Geboren in Amsterdam op 1 april 1945.
- › Studeert arabistiek aan de Universiteit van Amsterdam.
- › Behaalt in 1977 doctorstittel met een onderzoek naar de politieke machtstrijd in Syrië.
- › Treedt in 1975 in diplomatieke dienst.
- › 1980-1983: diplomaat in Libanon.
- › 1983-1985: diplomaat in Libië.
- › 1988-1991: ambassadeur in Irak.
- › 1991-1996: ambassadeur in Egypte, ook bevoegd voor de Palestijnse bezette gebieden.
- › 1996-1999: ambassadeur in Turkije.
- › 1999-2005: ambassadeur in Duitsland.
- › 2005-2010: ambassadeur in Indonesië.
- › Ging met pensioen in augustus 2010.

spelen aan de VS en Israël. En ze hebben hun nationale trots. Daarbij komt nog dat Israël dreigt met een aanval op Iran. De Israël's zitten zelf met een enorm arsenaal aan kernwapens waarmee ze Iran met het grootste gemak kunnen treffen.'

In 1989 schreef u het boek 'De vrede die niet kwam'. Op de wikkeld stond een citaat: 'Israël komt bijna overal mee weg.'

Van Dam: 'Ik zou nu een streep trekken door het woordje 'bijna'.'

Daarmee bedoelt u: iedereen laat Israël maar betijen.

Van Dam: 'Ja. Iedereen tikt die Arabische regimes op de vingers, vaak terecht. Maar niemand die een kik geeft over de Israëlische bezetting. Je kan beweren dat Israël een democratie is - voor joden althans. Maar als je één teen in de bezette gebieden zet, dan is het een ongelooflijke dictatuur, die de Arabische dictaturen met het grootste gemak evenaart.'

Denkt u dat vrede mogelijk is?

Van Dam: 'Zeg nooit nooit, maar het is wel moeilijk. We hebben het altijd over een rechtvaardige, alomvattende vrede. Rechtvaardig zal die vrede nooit zijn. Israël is geïnteresseerd in vrede, maar heeft daar niets voor over. Het wil alle bezette gebieden behouden, maar dan liefst zonder Palestijnse bevolking.'

GRANAATSCHERF

Nikolaos van Dam diende ook in Beiroet van 1980 tot 1983, op het hoogtepunt van de Libanese burgeroorlog. Als ik hem vraag hoe hij tegen de Israëlische invasie van 1982 aankeek, veert hij recht en stapt hij naar zijn boekenkast. Hij stopt me een gehavend boek toe. 'Hier is een granaatscherf in beland toen mijn huis in Beiroet onder vuur werd genomen.' Of die ervaring zijn standpunt over Israël heeft beïnvloed? Het antwoord is stoïcijns: 'Neen, zo dacht ik toen ook.'

Even nuchter is de oud-diplomaat wanneer de Arabische Lente ter sprake komt. 'Ik heb problemen met die uitdrukking. Lente suggereert mooie bloemen en geuren. In al die landen zijn de oude problemen blijven bestaan: de economische crisis, de bevolkingsexplosie. Daar hebben de verkiezingen niets aan veranderd.'

'Tunesië staat er nog het best voor, al zit het land wel opgescheept met een economische puinhoop. Maar dat is de - hopelijk tijdelijke - prijs voor democratie. In Egypte is het goed dat die verkiezingen hebben plaatsgevonden. En je moet accepteren dat in een democratie religieuze of conservatieve partijen winnen. Zolang ze zich aan de democratische regels houden.'

U klinkt sceptisch.

Van Dam: 'Het is mooi dat er een ontwikkeling is, maar dat betekent niet altijd een verbetering. Die verbetering moet ik dus nog zien. In Libië is het natuurlijk mooi dat die dictatuur verdwenen is. Maar wat ervoor in de plaats komt, heeft lang geen schoonheidsprijs gewonnen. En zo is het ook in de andere landen. Het eindresultaat is er nog niet.'

Wat is dat dan? Een bloeiende democratie in elk Arabisch land?

Van Dam: 'Dat verwacht ik helemaal niet. Want het gaat niet alleen maar om vrijheid van stemmen. Bij bloeien denk ik bijvoorbeeld ook aan een economische bloei. Ik ben niet sceptisch over de Arabische Lente, wel over de mensen die daar alleen maar rozengeur en maneschijn in zien.'